

MS.U.

5 18

A-D

ACADEMIA ROMANA

FILIALA CLUJ

BIBLIOTECA

1998

FILM: 1

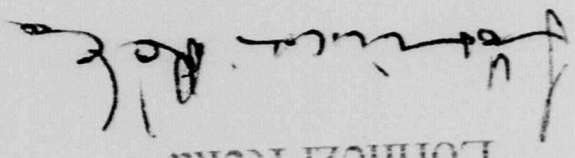
7 5 190

Direcțiunea Bibliotecii Filialei din Cluj-Napoca a Academiei Române

Subsemnata Lőrinczi Réka profesoară la Catedra de Limba și cultură maghiară a Universității Babeș-Bolyai, invitată de la Universitatea Eötvös Loránd din Budapesta, Vă rog, să binevoiți a-mi aproba și executa microfilm după lucrările manuscrise de pe lista anexată, ce-mi sânt necesare ptr. programul meu de cercetări lingvistice.

Mentionez că microfilmele urmează a fi depuse la Biblioteca Academiei Maghiare din Budapesta și asigur filmul necesar lucrării.

Cu respect:

Lőrinczi Réka

Lista lucrărilor cerute ptr. microfilmare
aprilie 1997.

Ms. G. 408: Szönyi Benjámin Uj Testamentomi Enekek ... 108 p.

Ms. U. 3: Nagyajtai Körmözi János: Album Amicorum ... 184 p.

Ms. U. 226/A-B: Loyola I.: Exercitia ... 200 p.

Ms. U. 272: Molnár Gergely: Elementa... 136 p.

Ms. U. 518/B: Jelenések Körösi Csoma S. újaról p. 13-17

Ms. U. 730: Fejérvári Sámuel: Breviis in Studium Geographicum Institutio... 305 p.

Ms. U. 983. Marosi: Nyelvészeti tapogatózások 158 p.

Ms. U. 1179/V.: Nagyajtai Kovács István: Könyvészeti adatok ... 112 f.

Ms. U. 1232/A Körmöczy János. A Jézus ... 31 p.

Ms. U. 1232/D Kellgren: Prosaische Schriften ... f. 71-97

Ms. U. 1641 Pálfi Márton Jegyzete a m. nyszet köréből 29 p.

Ms. U. 2156 Catalogul cartilor ... 59. f.

Ms. U. 2191: Miscelaneu 4 scrișori din 1600 de Kornis Boldizsár --f. 2--8

Ms. U. 1521: Brassai: A szók alakításáról ... 50 p.

~~Ms. 943 Lambertine: száradndok asszony 1781~~

Ms. U. 331: Jelenések: Pándelópe 159 p.

M. 518/H D
Kéz. 518/A-D.

Cholera

Epekorfág terjedésének

története
és

Körösi Csoma Sándor

Cholera

ACADEMIA
REPUBLICII
SOCIALISTE ROMANIA
FILIALA CLUJ
BIBLIOTECA

MsU 518/A-D

ACADEMIA R. S. ROMANIA
BIBLIOTECA
FILIALA CLUJ

Sebestyén A. K.
Therotzkóm 1835.

Epekerság (Cholera) terjedésé nek története.

A világ három nagy nyaralyai közül, melyet az utol-
so epekerságban az egész népes földet pusztítottak t. i.
a Pestis, Sárgahideg, és kelet Indiai Epekerság
(Cholera morbus) mi reánk Európáira nézve, egy-
sem érdemel oly nagy figyelmet mint az utolsó. A
Himlő mely a múlt század végéig csak egyedül Német
Országban közel 60,000 egész Európában majd fél
millium embert ölt meg. a Jenner találománya óta
már nem oly rémisztő. A Pestis melynek fészke E-
gyiptomban, s. Arabiában vagyon, hajdon elöntött
Európát számos ragadványokban, és még mostis pusztítja
Európai Török Országat, de 1775-től fogva mi-
dön Norimbergában, Bétsben, és Regensburuban dü-
hüsködött, nem mutatá magát Német Országban
1780-ig Oca Francia Országban, és kétség kívül egy
szoros Contumacia ezen világ részről egészen el-
távolthatná, melyben még a mi századunkbanis
több ízben próbált berontani, midőn 1813-ben
Petervárig, 1820-ban a Baleári szigetekre 1814-be
és 1828-ban Brassóban befertézett volt. — A Sár-
ga hideg, mely az új világgal való öszve költetésünk
gyümölcse, majd minden epekerságban meg jelenik Déli
Europa

Europa kezein, és a Spanyol partokon magát meg a
kezei fejjelmi, mi véant a közbellő Tartomány bélietkre
és éjzati partokon lakokra nézve nem lehet oly féltel
mes, mivel tudjuk hogy annak ki fejlődésére nagyobb leve
gői melegség kívántatik, és e nyavallya valaminthé eddig
a tapasztalás mutatja, csak a tenger partainál marad
a száraz földön melege bé Sohasem hat, ki révén a nagy
folyó vizet partjait, valaminthé ez történt Názhezben
a Mississippi mellett, Sevillaban, Qudalqui ir mellett
Quebekben Lörintz vize mellett, Sem a tenger szíjén
feljül néhány ezer lábbal magasabb helyre nem jut.
Igy Veracruzban nem félnek tölle, melyet Humboldt
2784 lábnyi magasságra tézen a tenger szíjén fel
jut. A régi és újvilág pestisénél borzasztott szímben
Jelenék meg, néhány éptendő óta a kelet indiai
Epekorfág Europa határainál, és mostanában Orosz
Ország szíjében vagyon. Hat 1787ben vették észre
ezen járvány Epekorfágot mint pusztító dögnya
valyát Indiában, de ugy láttatik, hogy mégis már
előbb imit a mot egyes szemelyeken mint p. o. nál
lunk a Focro hideg fém volt, minthé előbbé oly rémítő
pusztítóást vime véjben kelet Indiában és annak Szijetei
ben. Az Angol Orvosok többnyire meg egyeznek benne
hogy azon le irás, melyet Sydenham a járvány Epe
korfágot Londonban 1669 és 1676ban adott egész
zen

3
szem meg egyez azal, melyet őt Indiában tapasztal
tak. Dr Taylor általadott az Igazgató szíjnek egy tudosit
rást, melyben a nyavallya le irása egy Szanszkrit nyel
ven írt régi Orvosi munkából vétetett, s. a mi azt mu
tatja, hogy a haze földiek előt ez már réven esmere
tes volt. A mult század vége felé gyakran elé fordul ne
ve; Igy 1787ben a Madrazi egységre ügyelő Fijfey, ér
tekezésében meg említtetik, és Johnson ugyan azon idő
ben Ceylonak keleti partján látta 1770ben Arcot
ban 1775ben Sz: Moritz Szijetén, 1787ben Gandsam
ban Uralthodott. Mind az által ugy láttatik hogy a mult
Században hat egyes helyeken jelent meg, vagy leya
labb nem volt oly nagy a mérge, hatharósága, és ki
terjedése mint 1817 éptendőitől fogva. Először leg elő
közis Dsisszor Szillaban vagy Jessoreban a Gan
ges mellett ütöt ki e nyavallya. Kalkutatól 100
Angol mert földnyire éjzkat kelet felé. Dr. Tyttler
1817ben Aug: 19tén hivádatott az első beteghez Aug:
20dikától 21ig már 15 szemely halt meg benne. A tu
dosítókat kerent e nyavallya Májusban Naddiát, Ju
liusban Bahart, Patnart, és Summerpong-ot lara
gatta meg, homit Augustusban több helyekre el terje
dett. Dsisszore kerületében kevés hét alatt 6000 em
ber halt meg. Ezután a nyavallya egy helyről a másira
vonult a ganges hofszában, Augustusban meg jelent
Kalkutábanis, hol az Indusokat feletté ödöklétte, a
Európaiakra hat Sept: elején állott 1818ban Janu

arcszél Május végéig a leg nagyobb polozát el érte
ugy hogy hetenként 200 ember halt meg, 3-4 alatt Sil
het és Kudaat között, vagyis a Ganges forrásától a
Dsummaval való öfve folyásig 4-500 Angol miert
földnyire kevés város menekedte meg ettől. Az
után Kalkuttából a Koromandeli part hűfőjében
Ceylonba hatott: el hagyá Bengalát, és több hoto
napig lak a Ganges és Dsumma nyugati par
tyain maradt; ismét meg jelent mártiusban
nagy erővel Allahabadban, hol Aug: végéig min
den nap 30-40 ember halt. Gorkutpor kerületben
egy hodonap alatt 30.000 ember halt meg, Benares
ben két hodonap alatt 15.000, a Firfuti kerületben
egy hét alatt 4000. Nov. 6 és 7-én Dsobbat poor
vidéken Hastings alatt meg nyomá a Hadi Sereget
mely felső Bengalában volt táborban állva az Indus
Főedelmek ellen, és a mely 10.000 Katonából, és
50.000 fegyvertelenből állott, és a betegség teljes sze
letlen időben, és titkafő neves főországban fejtő
dett ki. A Reaum:hermérője 32-35 gradus mutat
tató, 12 nap alatt 8-9000 ember halt meg, azután a
Hadi Sereg egy magas helyre vevén magát, a nya
valya meg szűnt, ekkor lak hamar el hatalmazta
a Koromandeli partokan Malabar, és Ceylon szige
rete

5 7
tetre, és az Indiai Archipelagra. Gyakran a nyavalya
egy nap 15-18 mérföld nyire elő haladott, minden hel
jen két-hat hétig meg maradt, s. azután ismét el
tűnt; így által ment Bombayba is nova 1818-ban Aug:
9. vagy 10-én érkezett, Bombayban mely városban
200.000 ember lakik 1818 Augusztustól 1819 Februari
usig majd 15.000 ember betegedett meg kik közül 1100
nál többen meg haltrak. — — Ezután a nyavalya a Ma
labari partokan északra és dél felé tovább hatott, September
ben ismét Bombayban ért s ott 92° (Fahren: feren:)
ben 1821-ben Májusban feletté mérges volt 1821-ben Marti
usban Szuratiért lepte meg. Hihető ezen után jutott Arabi
ába hol 1821-ben Juliusban Mascate városában 122°
Fahr. meleg időben dühösdedt, és mintegy 50.000 em
bernek életét el oltatta, sokan a beteg el közül tízminutum
alatt meg haltrak. Ezután az egyéb Persiai tenger öböl mel
let el terjedt Bahrein, Busir, Basora városokban (hol két
hét alatt 14.000 ember halt meg, együt 18.000) és Persia
belső részében hol Schiras városba öt nap alatt 16.000
embert vesztett el ezen nyavalyában 1818-ban December
ben Ceylon szigetén, Kandy városában legyetlentekedte
annymira, hogy 50 beteg közül 40 halt meg, hol a Katona
Sereget sem menekedtek meg tölle 1819 Sept: 5-én meg
jelent Isle de France szigetén, a nélkül hogy meg tehe
rett volna bizonyítani öda vitetését; és 3 hodonap alatt
mind együt 210.000 söt másot feren: 10.000 ember halt
meg, pedig a sziget népessége lak 100.000 Bourbon szige
tén

1819. Dec. kezdetén jelent meg, és 1820. Márciusig tartó, hol 256 beteg közül 178 halt meg. Az Indo-Chinai fél szigeten 1819 diki második felén nagy pusztulást vité végben, kivált Sziamban, hol Bükokban a mint mondják 270,000 ember halt meg; innét Malakkába, és Szingapurába terjedt 1819 Apr. végén már Java szigeten, Szamarangban volt, és csak hamar a szigetnek egész részén elterjedt. Május közepén a sziget belsejében is dühösködött 92-100° meleynél Fahrenheit szerint 1821ben ismét meg jelent Javán, Bataviában, és Szamarangban, és kivált ezen utolsó helyen oly mérges volt hogy naponta 4-500 ember halna meg 1820ban már Choehinában és Funlimban volt, ugyan azon Eft: Oct. Chinában is bé vonta, és pusztulását Kantonban el kezdette 1821ki nyáron egész Pekingig terjedt, és ebben s. a rész következett eptendöben oly döghalás okozott hogy nem győzték el temetni, koporsó sem volt elég. Eza Csá kárat arra indította, hogy a betegeket az Országos Kínostar rovására temetethie el. Már feljebb meg említettük Perziában vakkodását 1821ben; mely ezen eptendöben el jutott Teheránba hol 5000 ember halt meg és Ispahán köfaláig ért, hol a tél meg törté mérget, akkor nyáron Baydábais el ment hol egy hetnapig maradt. Perziában a királyné is annak áldozatya lett; a kir: Hercegy el futat, 1822 Juniusban

Mosult

7
Mosult, Novemberben Birit, Hintabet, és Allepet látta gatta meg ezen utolsó helyen 1000 ember halt meg. Ezen ept: Septembebe Teheronon keceptül egész felé Rur dijtánda, és Faurisba el terjedt. 1823ban tavaszon és nyáron el pusztította Orfut, Diarbeket, Antiochiát, és Augusztusban Baluban termet a Kaspiumi tenger mellett végre Septbe Astrakamban efföben a tengeri kerházban hol a betegnek két harmada beme meghalt, azután hetelen meg kiint a nyavallya midön a hideg be állott 1823diki óta egész a minapi meg jelenéig Orfok Országban ugy látott, mintha nem akarna nyugod felé tovább terjedni, és az utolsó eptendöben csak eredeti hazájában talállyuk. Java szigeten 1822ben oly annyira dühösködött, hogy 100,000 embernél többet el ragadtat Amboinán (s egyik Molukki szigeten) is meg jelent hol az előtt Soha sem vakkodott. Chinában az utolsó eptendö alatt folytatta ölvölését. A Kiachtai vég helyi Vám Director tudósítása szerint 1826 ept: vége felé Szibériábais bé akart vonta, minerkutanna Movaliának több városait fel dulta. 1826 Deemb: közepén Ruku-Choton városban, a Chinai köfalakantul mint egy 100 verstnyire Pekingtől keletre meg jelent. Szerenszére 1827 Febr vége felé kemény fél ke veltedek, mely a járvány mérget meg törté. Ugy látzik hogy a nyavallya ide portéka keresztetűvel szűrt bé, mint hogy

hogy ez a Város a Chimai kereskedésnek főrahodó helye Kuku-Choton imét délfelé négy gradusnyi távolságra esik. Ha azon köztért tekintjük, melyre tíz estendő alatt az epe kország elterjedt, meg redőzik hogy a leg távolabb e fő pontokat véve, majd 100 hópá, és 70 gradus szélességre terjedt ki. Az egyenlítő linian túl leg nagyobb pusztafokot vido végbe; de a leg szélsőbb déli pontjai új hollandiához közel esnek Timorra, és majd a Capricornus linéáig (: Bourbon és Moritz szigetében:) keletfelé a Perzeli öbölig, Pekingbe terjedt, és északra a Mongoli hegyekig, a Hoanghonat legészakibb kanyaradásán túl (: Kuku-Chotonba:) de nyugotti Ásiában, és Európában még nagyobb szélessége terjedett (: Astrachamba és utóbb Moszkvába:). Emel fogva kiterjedésének körét vehetmi ész: szélességnek 50° a déli szélességnek 20° és a keleti hosszúságnak $35^{\circ} - 120^{\circ}$ ig! a Pacifi meridiánust vévén :)

Tudjuk hogy a ragados nyavallyák, csak bizonyos nagy melegségben fejlenek ki, mint hogy a leg dögletelebb leg mélyesebb fejté a forró éghajlatok alatt vagyon. E részben egy betegség Sints annyira a melegséghez kötve mint a Sárga hideg, Eredeti hazájában csak $18-19$ (: Rheum:) gradusnyi melegben fejlődik ki, de ha ezet leg magassabb polzát elérte, a hidegebb időtis ki állja azonban a meleg fogytával, a nyavallyais fogyni kezd. A nagyobb hidegekben mint p. o. Newfoundland partjainál

inál (: ész: Amer:) a hajón elenyézik a Sárga hideg, de néha történik hogy csak el fújódik, aluszik, és mikor a hajó meleyebb éghajlat alá érkezik ismét fel serken. Hogy az epe kország sem terjedhet hidegebb éghajlaton feljebb említett nemely esetek meg mutatják, de mint láthatjuk mégis nagyobb hideget el viselhet mint a Sárga hideg az bizonyos, hogy ezen járóvány Sotzpor a herce len bé állott hideg, első, s. a. r. miatt meg szünit így 1821-ben Nagepurban a meley napokkal névkedett, és az elsővel el tünt. Valyon bizonyos rendes idő után ismét ki ütő egy helyen nem bizonyos. Egy helyen közön ségesen 2-6 hétig meg marad, azután ugyisval tovább halad, s. majd ide, majd amott termik. Aztis észre vehet hogy több járóvány betegségnek bizonyos magas Sági határok vagyon, melyeken feljül nem mennek. A Sárga hideg nem igen meyen 3000 lábnyi magasságnál feljebb, Sem a Pestis 2000 lábnyinnál feljebb. Az Epe kország feljebb terjedhet, és az Iráni hegyen (: 24000 lábnyi:) még leg nagyobb erővel dühösödött. De a Dekáni magassabb vidékekre már el nem jutott; holott a Coromandeli partokan, és Coimbatore körül mely a tenger felett 400 lábnyira fekszik, valamint a ronalájan még hatalmalkodik, de ha Coimbatore feljül 10 Irányica Dimpotoy felé menjen az ember, a Nilgereri gyönyörű hegyeken (: 9000 láb:) Semmit sem

Sem tarthat tölle. Ezen bérzes Tartományt jó földi Pápa
tor népet látják, a földet jó művelik, és az Europeiakál
mellőttök, midőn Januariusban ezen vidéket meg látá
gatván a vizet fél ujnyira meg fogva találták, a he
ves nyarán meg árnyékbanis, a hőmérő nem meyen
feljül a 15° Reaum fexent, holott a Coromandeli
siton 25° — 32° fokotó lenni. A Europeiakál kék a
heve Indiában meg romlatóat egészégetben ide hoz
tak jární magak fel viditőfóra; mert ezen vidék a
terméketnek minden gyönyörűségekkel díszesedik, a
minden fele izés gyümölcsök, virágok, fűzfák, egészé
ges tiszta levegő paradíszomat képzeltetnek az emberrel
Már ideis gyarmatokat kezdenek szállítani az Angolok
A levegő nedveségéhez, és electricitásához képest minő a
rányban legyen az epekorfág meg ki nem lehetett nyomozni.
Gravier Francia fő Orvos fexent, forro napokra követ
lező hideg, nedves éjzékét után támad ezen nyavalya.
Art védők észre, hogy az Asiaiakál kivált a nyenge hazaföldi
ek, hamarabb el kapják mint az Europeiakál. — A hallando
ság különböző; a betegeketnek majd egy tizede, majd egy
ötöd e, gyakran harmada, sőt fele meg hal, és Annesley
ki az Indiai nyavalyákról egész egy Munkátról, oly esere
hoz elő, hol a Katanák, kék epekorfágban fel vétetők
minyáján meg holtak. Kiváltéppen 12 Értendő a
lato

99
lato felette frámosan lédet ennek áldozatai Indiában
a frámát különbözőképpen teszik ki, de legalábbis 4
milliumea könnyen tehetni. Az állatalis meg kapják ezen
bozafro nyavalyát mint p. o. a megfeliditett Elefántakon,
ötökön, majmakan volt láthatni. hasonló észreketel tes
tek a minap Orenburgbanis, hol egy Orvosnak kutyája,
mely egy epekorfágosnab érvágásból ki fesszenderzett
vért fel nyalta, nagy görsötet kapván meg döghett.

Nagy retelkedés van az Orvosok között, valyon e nya
valya érdeklés által tovább terjedé. Az el ragadás neveze
tesen a Francia Orvosok, minap meg a pestisre, és Sarga
hüeyre névre is kétségbe hozták. Bombaiban 1819 ben
egyben gyűlt 40 Orvos az el ragadás véleményéhez haj
lato. Később 100 Orvos, kék Kalkutában 1820 ban egy
be gyűlték, az elnem ragadásra voxolt. Az itt a kérdés
valyon nem supa szobeli vetekedés é ez az elragadás?
és nagyon hihető hogy az epekorfág a levegőben különös
tulajdon nyavalya Szer (: miasma:) által támad, és hogy
valamint minden járvány betegség, el ragadás által
tovább el terjedhet. Gravier, ki az el ragado erő el
len vagon, nagy nyavalya fészketet teszen fel, melyek ott
formálódnak, hol nagy ember csoportok vannak egyraká
son, és azután ezen nyavalya fexer egyhelyről a másikra
vitethetik. Mindezekből ki tétőzik hogy a mereg fexer a
levegőben könnyen fel bomlító, és igen futékonny, s. nem
igen tapad a kemény testekhez. Ez ottól, ugy látózik, hat
nagy

nagy ember csoportokkal p. o. hadi Seregekkel, kereszte-
dő Karavánokkal jár fel rendszerint. Mivel a bizonyos
hogy portéka szállítás, kereskedés által tovább terjedhet,
minden este nem azt a Contumacia, de hihetőleg azt is
rosszabb, és nagyobb is terjedésben kellene meg tartani
mint a pestisben, mert az József a keskeny rekesz-li-
nián által lehet (: a levegőben:). A Chinai Tisztviselő
Mái - mai - tsinban midőn a Kiachtai Orosz végel-
ji Van Directorral beszélgetne, Semmitsem akart tud-
ni a Cholera ellen való intézkedéstől, mint hogy azok
hasonlatlanok, és csak a bátor lélek által magának ellene
a mit egy példa által igyekeztek meg bizonyítani. Ezer
hetvenedik évtizedben t. i. egy fűdállatás nyavalya
jelent meg Pekingben, mely azoknak üstökét kezdte
ez emésztési, lit házaikból a levegőre ki mentek,
Igen rövid idő alatt felgy meg emésztette üstökét, és
mikor ez meg esett az embernek azonnal meg kellett
halni. Midőn az akkori Császár Tsang-Lung ezt meg
tudta, így szólott határozottan: "ő Semmitsem akart tudni az
ilyen betegségről. Ezen felséges akarat kemény hangon ki-
mondva, és köztűnt mindenütt ki hirdetve, végbe vivé, hogy
a fűdállatás nyavalya csak hamar el hagyja Pekinget -
Amal inkább lehet tartani hogy nyugodti Európát az epekor-
ságot el pusztítja, mivel a viaskodás és lázadás, Sírálom és
nyomorúság ezen világ résznek leg rossz Tartományait
meg lepte

13
meg lepte. Ha Indiában a Ganges-Deltánál különös
kereszete, a forrás és nedvesség külte légyenis ezen nya-
valyát, de minden bizonytal a táborozásak elő segített
ték, leg alább meg gyűjtésítették. Minden időben a
háborúk, támadások, nagy népsokaságot özve ütközése
veszedelemes dugnyavalyákat szűltet. Az kérdés valyon
tudunké Koelátot vetni az epekorfág eleibe, vagy azt ki-
retani mely minden akadály nélkül üzi pusztító újait kelet-
ről nyugodt felé? Nem nagy Segédelmet várhatunké e-
részben az Orvos tudománytól. A nagy világi nyavalyát
fel Sem veszik az Orvos mesterséget, és egy oly nyavalyának,
milyen az epekorfág, melynél az ember hat óra alatt egész
seyes lehet s. megis halhat, hirtelen munkáló Orvos per-
kellene. Az Europai Orvosok Indiában mind eddig Sem
mitsem tehetőek ezen nyavalya ellen, és hogy Semmi biza-
nyas Orvos perünk még eddig mints ellene, elégé mu-
tatója a gyakran ellenkező mód mely erre fordítotató.
A Baugapra Orvágás, a hasra tett Száz meg Száz na-
daly az eddiget kenező s. a. t. meg nem menthetőek az
emberet, és talám még jobb, más Orvosokkal langyos vi-
zet, édes rizs-vizet alkotient adni, hogy leg alább a be-
teg meg ne legyen éretve.

Körösi Csoma Sándor 518/B.

Ezen nevezetes Férfitől Dr. Gerárd a köve-
tezőket írja: Kizandulójammal a leg nagyobb figyelt

SE
A/815-131N

met érdemlő könyvet állása való Tudos Körösi Co
ma utazóval való ökre jövetelem Kunaváratt a
Kanami Klastromnál. Ezen jeles Magyar Férfit
egy Indus Laima barátságában igen friss eszébe
találtam. De felette sok könyvetel köcsü vére. A
Tibeti nyelv Gramaticáját, és Szókönyvet, melyeket
első atá dolgozik, majd tökéletesen el képzette. Mostan
saj kändökzi Teschu Lumpu, és lahafából tudos fér
fiakat hivatni hogy azok Segedelmével a Mongol nyel
vet meg tanulja, melyet ő a Chimai Literaturáakol
Gának tart, hogy ez által a Mongol Birodalmas bejár
hassa, hol felette nagy figyelmet érdemlő tárgyakat
akar ki nyomozni. De a keresztetlen igen nagy foggat
között kemény a pénz dolgában. A Laimának a tanít
tájeret hót napanként 23 Rupiát fizet, az Inyának
4. De a szállása és más előzeis igen sokban kerülnek,
és emiél fogva azan hideg tartományban alig marad
néki 20 Rupiája (egy Rupa 1/22r ezüsti). Itten ugyan
magános adományokra tehetne kért, de olyan bünye hogy
semmi olyat el nem fogad, ha azt nem köz Kapsából va
ló, mivel le kötelezve lenniel sem akar lenni. Töltem
sem akart egy Déat és egy Görög ké könyvet egyebet
el fogadni, melyeket a tárgyai rendbe kérdésnek által
mával használni akar, En tudván hogy Distásira, és

nadmégre nagy szükségem van, küldöttem néki, de
ő azakat vissza küldötte, és küldötte még 10 Rupiát
hogy némely tárgyakat vásároljak reffere, a mit
én pontosan beis teljesítekem, felette nagy külsé
ge vagyok a régi Classicus Auctorakra u: m: Plini
usra, Ptolemausra, Diodorus Siculusra s. a. t.

Kuna várato a tudos Laimák társaságokban az
Indiai Literaturában buvákolván, a többek közt
ott fel federte a Kőre-rcás régiséget, melynek exede
térőt a Tibetiek nemis emlékeznek. Sok külföldi újsá
got s. havi irásot tettek már ezen nevezetes Ember
rőt említett. De a magyarul nem értő idegenek ké
gény Kőrösinek nevet már úgy el rongáltak hogy alig
lehet rá eméni. Így a Vanderer 1822. évi számá
ban elő adván a dolgot képpen kérdésli ötet: Ein
Ungar Cosmus de Cordis. 1: az az Cosma de Körös:!

Ezen Erdélyi tudos utazónak tartozkodásait Fi
berten a londoni újságot, a következő újabb tudó
sítások köztik kelet indiátol: 99 Az Asiai Társaságnak
mely Kalkuttában vagon 1829 Julius 12 napján tar
tott ülésében Cosma Urmak Fraser Urnak utasított
levele fel olvastatott, és itt meg határoztatott hogy né
ki hót napanként pénzbeli Segedelem rendeltes
sék, valamint hogy számára mindenféle könyvet
meg kérdéseljenek, melyekre Kalkuttában kért lehet
senmi

remi. Dr. Gerard, ki a Himalaya hegyet
cöl nem rég cént vizsgálta hűda dolgokat beszél ezen
embernek tudományos bajnokságáról. Kanum fal
ván egy kis Satorban találta őtet, tudományos vizsgál
tásaiban, melyen el merülve, de jó egészségen. Az
ő Satorca egy felteve gyönyörűségűs vidéken áll, pá
mas barát és Apáza Klostornak közepén.
Az 1828-29 ki telet Csoma a víz kéme felteve
10,000 lábnyi magasságon töltötte, itt ő tetétől fog
va talpig begöngyölve magát gyapju követekbe, s
egy ilt imo aprata mellett egész nap esőig, minden
egyéb enyhület nélkül, vékony ebején kívül, mely
változatlanul tea levelet, vajból, vízből, és Sóból
állott. Kanumba még kemécherő volt a tél a
Zunskari klostromhoz képepe, hol neki egy epe
deig volt szállása, a Lámájával és egy szolgálattal együtt
9 □ lábnyi szobában meg húzván magát, 4 hetenap
nál tovább kellett ben a Szobába maradni a hideg miatt
mely a fagy ponton alott volt, mind e mellett olvado s.
tanult tűznélkül any nélkül hajnatul fogva Sétét eső
víz, nem lévén egyéb orvoslás a levegő vízpantag fagyai el
len a Szoba négy falainál ily állapotban öpve gyűjtött
s. rendbe kéteve 40,000 Szót a Tibeti nyelvből egy
20 könyv készítésére, melyet valamin, ugyan

17
azon nyelv Gramatikájával már eddig híherő te
kenn van. Az ő barátja a Lámá igen bövtudo
mányu, s. fedhetetlen életű ember, a kedőnek
egyefélté buzgóféjűtől Sótat várhatni. Utazont
nyomozásainak tárgya a körülléte lévő népetnek
Religiója, Philozofiaja, Historiája, Ethnogra
phiája s. a. r. nagy kedve van Mongoliába menni
Tibéből

ACADEMIA R.S.B.
FILIALA CLUJ-NAPOCA
BIBLIOTECA
Nr. Ms. H. 518/B. 1975.

518/C

első Az Epekerság ellen háfnas helybeli
rendelet.

Nyitárol Augustus 12 kévül írja hogy ottis ki ütött
az epekerság, de koránt sem halnak meg annyin mind
a körülléte helyféjűben: mivel ott az Elöljáróság nem
annyira a Kocházak felállításáról, minthem a leg kapa
rabb Segedelm nyújtásról gondoskodat. Tudni illik a már
moh tudva lévő tapasztalásból bizonyos lévén az Elöl
járóság, hogy ez a nyavalya nem halálos, ha töfent segít
ró kéz járul hozzá, és hogy nemis ragados az Orvosok mel
lett, felbátorította a népet mind a veszedelm feletme
veszedelm ellen, mind pedig az egymást kéz segítésére.
Né hogy pedig a kütféjű Segedelmnek híjjával lemenet
a meg betegülől fel fogadatt 12 férfit és 4. Afkanyt
kik négyen négyen a Városnak ki jeletet közeiben

éjjel nappal fel találhatók lágyanok, minnyájan meg ta
 nítottak, mint kelleszék a Choleraóban esettel bán
 ni, és így ezet Székfűvel, Camphor keffel, ezettel, gyop
 ju fővettel (: flanel!) keffel fel készítve, a hol szál be
 teg találkozik ott teremnek, a beteget bátorfoggal dörögölök,
 keffelik, meleg keffelük köntösköppen Anolyát, Theával
 itatták, meleg etettel mosják, fő lép Labáikat s. kezüket
 a nagy szál izádásban nem jön a beteg, ekkor melegen
 te fektetik és az izádás meleg itatást folytatják, e
 képpen már sok hatástalokis életre hozzatal, a kiltörpe
 dig a betegség kezdetén hivattak mind életben marad
 tal. A Zsidó község a maga kamára különösen tart
 ilyen 12 Embert, és közülte még egy se halt meg a Cho
 lerában. Hogy pedig ezen felállított Segítő Felfűtök
 nak és Állományok naponta fizetéssel járassanak, Ő
 Exelembiaja a Püspök Ur, a Sínis Ráptalan Tagjai, és
 vagyanosabb Polgárok képen Summa pénzt adtak egyben
 ezan ajánlásul, hogyha az el fogyna, ezutánis képet kész
 nek többel adakozni. — Bár ezen rendelest minde
 mit követnek, sokkal kevesebbe kerülne a községnek
 nek a kórházat költséges fel állításának, és sokkal ke
 vesebben lemennek áldozattjai ezen inkább felöntés
 tól nagy irótt, mint sem magában veszedelmes nya
 vallyanok

ACADEMIA R.S.R.
 FILIALA CLU-NAPOCA
 BIBLIOTECA
 Nr. Ms. H. 518/C. 1975.

²⁰⁰ Josa Istvan Cholera Orvoslása

- 1520r Az erős véres tüzes betegnek előre bocsátván az ez
 vágást vagy pirozást a hol külféjének itéletik, az u:
- 2520r Szüntelen tüznél álló bor a gyermeknek, ifiaknak,
 Láányoknak, Állományoknak, a borhoz kötöttségnek több
 vagy kevesebb melegvízzel vegyítve jó melegen kórházként
 közpöltetni adakozni
- 3520r It meg lett keményeknek, kórosabbaknak, bor italhoz kötöttsé
 nak nem vízzel vegyítve hanem tisztán jó melegen kórházként
 közpöltetni adakozni
- 4520r Az el aléttaknak, gyengültnek, hidegültnek, görszöföknek
 rangotózkodnak, még azon felül Bizrom haj, fahaj, bors,
 gyömbér főzettsen a borba és úgy adakozni jó melegen
- 5520r Ismét más nagyobb edényben foró bor képen állván, abban
 flanel posztot, v. más anha darabát bé mártatva ki faszar
 va a mint szál a meleget ki alkatták a betegnek tartar
 tásának bé
- 6520r Minet előtte törtéme, előt az el hidegült görszös tagok szál
 ugyan foró borban, vagy ezekben mártott posztó darabakkal
 vagy keffelük sokáig dörögöltesenek meg
- 7520r Utama: Arva v. nagy levelű galámmal a nevezett tagok gyorsan
 szál kötöttségnek meg, hogy az egyet, fűjo, v. v. szál galán szálko
 dások, meleg borsos borangatot egy mást fel v. v. szálko
 addig, míg az egész test fel melegszik vagy éppen izádni
 kezd, a minden már az egész nyavalyának vége van
- 8520r A beteg kórája több edényben töltöt foró bor, vagy eke
 res gózzal tehen meg, nem külféj a Cholera mést

mely a mehet poritva, és alülönbenis jól lehetést el fog
 tya, ez az a butyorka és ruhát tisztogatására használat
 Jan. — 10^oker A lútt a bozt termésket poritva nem hat
 tyak, körpölve igyát a Fodor, és a borjos Mentha, méh
 vagy egyéb fagos fűvel és virággal főtt leveit jó meleyen
 de a 5. 6. 7. és 8. párat alatt lévőket el ne mulassát
10^oker A Opiumat külföldes esetekben használatyál az Orvosok
 de tudatlanokra azot ki foglaltatását ne bízzák; így a Lau
 danum liquidum Sydenhamiból 10. 12. seppket egykorre,
 kézer háromkoris fél óra mulva. Azommal 12 fele
 a Megyében Currentaltassan Josa István Nais Szabolcs
 Varmegye Fő Orvosa, és Tabla Biraja Költ Nagy Kállon
 Jul 27^{én} 1831^{én} Efté

3^oker Toldalék a 27^{én} ki Orvoslás módjához a Choleraában
 iszer Tapasztalván napoként mind jobban jobban uralkodni
 az embereken, ez pedig a vér gapolásot által, még roz
 kabb követeléseket jól; azért a Choleraas betegnél
 gata nagyon véres tűzes embereken törtémen érvájas
2^oker Emmel fogva: Ha a Choleraas betegnél epés, Sárgás,
 Zöldes keserű hangafot és hasmenések törtémenek a nya
 valya kezdetén, tehát Sydenheim módja kézent, vé
 kony Theatot, vagy Sorsány gyul hus vitony leveket itaf
 Janak mind addig míg az epéség meg járul, vagy az
 erije rosladni kezd; ekkor pedig sófent követel, a már
 közlöt Orvoslás módját, az Opiumat sem kimélvén. intábt

21
3^oker Ha azáltal holmi romlottság a testben korítottat vol
 nais, veszedelem el hárintása után, könnyű lesz egy kis
 Ipekakuanhaval ki takarítani, ne hogy más nyaralyat
 járlyon. 4^oker A meley boros borangafotól az
 judzem még meg hogy annál Czetaranyofabbat lesz
 nel, ha jó forro vagy Süttös meleyen törtémenek; az ez
 által imit amott fel gattago bír kivánatas követelé
 Sü. 5^oker Előre meg vagyok gződvé arrólis, hogy
 ha az erzetetlen, hideg, meg meredt Tegyatra, egy gfo
 mo erdei hangya fűvel törtémen, eznel akkorat mar
 dosáfa, és a válopro-vizhez hasonló gipös nedveséget, az
 erzetelést, életet meleyet azommal viffa térithetnel
 N. Kállon Jul 27^{én} 1831 Josa István M. K.

Ezen kivánatos foganatu, Cholera ellen ki hirdetett Or
 vaslás nemis Nais Szabolcs Vgyében közönségesen
 használatyál mindentől, Orvosága mindenit talál
 rabs, a földnépis elhet velle mig az Orvos el érke
 hetik, kevés vizgizat, és gondvirjelés mellett meg
 szabadul minden beteg a halál tortábol, azért ha
 kevés meley bort kává helyett vennént, és dél
 után immant, ugy szinte ki fekvés előtt emmel
 jobb preservativuma nem lehetne a föld népis

A Nemzeti Magyar Ujság kévettél emmel ki
 nyomatásjáért, mivel több ezer embereket a ha
 lál tortábol ki fog kapni Aug: 13^{én} 1831
 Ki vitam Torokkon a 16^{én} ki Nais Szabolcs Mulat
 tálybol 1831 4^{én} 8^{én} mind a három előbbeni darabot

Hasszas Mulaság Nro 15. 1831 20. Augusztus

Cholera terméke 3. Orvoslása

Oh, Sola és Sola: nekem már rémítő nyavalya Orvoslását
hogy majd majd bele ferdül az orvos, és a Solfelé lapidus kör
ben az igaz modot el véve, az el remült szenvedő, vesély törté-
ba merítte magát. Mi rájüthetől öröme átalljában halgat
nark erről, és az Orvos Urakra bizni az egész dolgot, de
hogy a már adatkalan kívül még a következendőt el mond-
juk. Sürgetnek némely Környülállások Dr. Leo kinek
jovallatát a levált fojtosavas bátrag l: Magisterium
bismuthi: 1 adás iránt 10 kánnal vízben levelünkben
mies meg említettük, mely Orvos kérről Dr. Hufeland
ki kérésednek emel emberi szeretetéről? — a maga sze-
gények palikájában, a Magyar fordításban lap 18. azt mon-
dja hogy 6 ft gyomor görszben. Semmivel ki nem potolha-
so Specificum 99 Említettünk réa példát Nms Somogy
Vgyéből 12 ft vízben levelünkben hogy helyen és idejében
adva, a halál tortából ragadva vízbe a kezességelent, és
mégis ok fujdalmat méreget kiáltva a bal velkedés, Nem,
mérget adatni Senti Sem rendelt, és kájan, s iszentelen
az a ki ezt állította; hanem ártalmassá lehetet, a másut
jól sévő kez, a tudatlan kezét közt, ha az vagy nem fél-
ség idején, vagy pedig mérték felett adtat, valamint ár-
talmassá lehet kérésze, s tartása által. Ugyan azert
Dr. Leo is el tér előbbi gogitása modjától, és azt mon-
dja: hogy a Cholera nyavalya Semmifem egyéb mint moda

23
titolt Nátás véhas. — modifizerte rheumatische
Diarrhoe. — Ezt ha mindjárt támadásánál kezdésben el-
tudja üzni a beteg, úgy Sola Sem jönel utánna amak ré-
mittő következői a gyomor görsz, az egész testet meg hide-
gülete s. a. t. mellyel az el kerülhetetlen halált hordoztat
magatkal. Előterjesztést ezen Szavattal zárja: "Ha a
véhas jelenti magát felindjék le a beteg mindjárt amak
első mutatkozásakor, így az minél több bőzra Stebarét mele-
gen, mind addig míg izzadag nem következik; továbbis tartsa
magát a beteg 10-12 óráig izzadásban. Ha a Véhas kasszi
korásával vagy együtt, mely mustar magos Kovást borít
son egész derekára. Jo a betegséj künése utánis még
egy két nap az ágban maradni, s minden este darab
ideig őrizni magát a meg hűttéptől jobban mint egyébkor
árak nélkül. Minden aki ezen bánás modot követi, ment a
Cholera öltölésétől. — Totam Sola ki azt az epis-a
vanyeres véhasban szenvednek biliösen hámoorrhoida-
lischen Diarrhoe, el foghat tantorittatni ezen általla-
nos jorallat által, és ágban felüve izzadási fogják ma-
gotat, de ezeknélsem fog ez Semmi veszedelmet okozni
Sőt inkább azonnal egészségreis jötevéleg fog munkálni
Azoh Tartományokban, hol az Orvosi fel vigyázás Volsa
képpen sem áll, és az életet kataszofan védi, ezen uton
nem hat késtem katarot köze korittodik a Cholera be-
sejés, hanem, talán egész ragadványa ki intodik 99
Oh darokitto s. gyökényes utunkatásor után melyeket
példával bizgitta többel közt ama felejtethetetlen em

Hasszas Mulasig Nro 15. 1831 20. Augusti

Cholera terméke 3. Orvoslása

Oly Johan és Solas iratuk már e rémítő nyavalya Orvoslását
hogy majd majd bele fordul az orvos, és a Solfeli lapidus kör
ben az igaz modot el véte, az el remülő szenvedő, vesély törté
ba meritti magát. Mi rájunktól örömeft átallyában halgat
nánk erről, és az Orvos Urakra biznánk az egész dolgot, de
hogy a már adatkalan kívül még a következendőt el mond
juk. Sürgetnek némely Környülállások Dr. Leo kinek
jovallatát a levált fogtoscavas bátrag 1: Magisterium
bis-muthi: 1) adás iránt 12. Kánni újság levelünkben
mies meg említettük, mely Orvos kérvöl Dr. Hufeland
ki kéréskednek emel emberi peretetésről? - a maga sze
gények patikájában, a Magyar fordításban lap 18. azt mon
dja hogy 66 ft gyomor görstben Semmivel ki nem potolha
so Specificum 99 Említettünk réa példát Nms Somogy
Vgyéből 12. újság Levelünkben hogy helyen és idejében
adva, a halál tortából ragadta vissza a kexentstent, és
mágis ok fujdalan méreget kiáltva a bal velatedés, Nem,
mérget adatni Senti Sem rendelt, és kajan, s. ispentelen
az a ki ezt állította; hanem ártalmosa lehetet, a másut
jól sévő Szer, a tudatlan kezét között, ha az vagy nem fél
Sey idjén, vagy pády mérték felett adtat, valamint ár
talmosa lehet kékítése, s. tartása általis. Ugyan azért
Dr. Leo is el tér elobben gyógyítása módjától, és azt mon
dja: hogy a Cholera nyavalya Semmifem egyéb mint modo

23
Sittalt Nithas Verhas. - modifizerte rheumatische
Diarrhoe. - Ezt ha minijart támodásánál kezdeteben el
tudja üzni a beteg, ugy Soka Sem jönel utánna amak ré
mittő következősei a gyomor görst, az egész képnél meg hide
gülese s. a. t. mellyel az el kexülhetetlen halalt hódgyal
magatkal. Előterjesztést ezen Szavakkal zárja: 66 ft a
Verhas jelenti magát felújék le a beteg minijart amak
elfő mutatkozásakor, igyék minél több bódza Sterbatét mele
gen, mind addig míg izzadság nem következik; továbbis tartsa
magát a beteg 10-12 óráig izzadásban. Ha a Verhas kasszi
koráskorral vagon együt, mely mustár magos Kovást borít
son egész derekára. Jo a betegséj künése utánis még
egy két nap az ágban maradni, s minden esetre darab
ideig őrizni magát a meg hűttéftől jobban mint egyebkor
akár mitkor. Minden aki ezen bánás modot követi, ment a
Cholera ölvölésétől. - Totám Sokaan kék ftak az epis-a
vanyeres Verhasban szenvednek biliösen hámozkvida
lischen Diarrhoe, el foghat tantorittatni ezen általla
nos jorallat által, és ágban felüve izzadási fogják ma
gotat, de ezeknélsem fog ez Semmi veszedelmet okzni
Sőt inkább szornal egészségreis jötévöleg fog munkálni
Azoly Tartományokban, hol az Orvosi fel vigyázás Volta
képpen fem áll, és az életet kathatosan védi, ezen uton
nem ftak késtény katarot köze korittodik a Cholera be
ségsej, hanem, talán egész ragadványa ki irtodik 99
Oly darokitto S. unghványagos utmutatásor után melyeket
példával bizgitta többel között ama felejtethetetlen em

Harrasas Mulatsig Nro 15. 1831 20. Augusti

Cholera terméke 3. Orvoslása

Oh Johan és Solat írták már rémítő nyavalya Orvoslásáról
hogy majd majd bele fordul a cholera, és a Solfélé lapidus köz-
ben az igaz modot el öltve, az el remült szenvedő, veséjé torka-
ba merítte magát. Mi kézfimbról örömeft ártályában halgat
nark erőt, és az Orvos Urakra bizniant az egész dolgot, de
hogy a már adattalan kívül még a következendőt el mond-
juk. Sürgetnek némely Környülállások Dr. Leo kinek
jóvallatát a levált fojtosavas bátragi: Magisterium
bismuthi: 1 adás iránt 12. kánni uszáj levelünkben
mies meg említettük, mely Orvos kérvől Dr. Hufeland
ki kéréskednek emel emberi peretetésről? - a maga sze-
gények palatájában, a Magyar fordításban lap 18. azt mon-
dja hogy 66 ft gyomor görstben Semmivel ki nem potolha
10 Specificum 29 Említettünk réa példát Nms Somogy
Vgyéből 12. uszáj Levelünkben hogy helyen és idejében
adva, a halál tortából ragadva vikk a kerekesséltent, és
mégis ok fujdalan méregek hiáltya a bal velkedés, Nem,
mérget adalmi Senti Sem rendelt, és kajan, s. ispentelen
az a ki ezt állította; hanem ártalmassá lehetet, a másut
jól sévő Szer, a tudatlan keszét között, ha az vagy nem fél-
leg dejen, vagy pády mérték felett adtal, valamint az
salmassá lehet képzitése, s. tartása abtalis. Ugyan azert
Dr. Leo is el tér elobbeni gogyitása modjától, és azt mon-
dja: hogy a Cholera nyavalya Semmifem egyéb mint modo

23
lított Máthás Verhas. - modifizerte rheumatische
Diarrhoe. - Ezt ha mindjárt támadásánál kezdésben el-
szója üzni a beteg, úgy Soha Sem jön el utánna annak ré-
mittő következősei a gyomor görst, az egész kérvél meg hűve
gülese s. a. t. mellyel az el kerülhetetlen halál hűdgyál
magatkal. Előterjesztését ezen Szavattal zárja: "Ha a
Verhas jelenti magát felindjék le a beteg mindjárt annak
első mutatkozásakor, igyér minél több bódza Stebotét mele-
gen, mind addig míg iradgy nem következik; továbbis tartsa
magát a beteg 10-12 óráig izzadásban. Ha a Verhas kasszi
koráfordtal vagyon együt, mely mustar magos Kovást borít
Hon egész derekára. Jo a betegséj kérvése utánis még
egy két nap az igyban maradni, s minden este darab
deig örizni magát a meg hűttéftől jobban mint egyebkor
árar nitok. Minden aki ezen bánás modot követi, ment a
Cholera ötvölésétől. - Totám Sohan kiz gab az epis-a
vanyeres Verhasban Szervednek biliösen hámoerkhida
lischen Diarrhoe, el foghat tantorittatin ezen általla-
nos jóvallat által, és igyban felüve izzadási fogják ma-
gotat, de ezelnésem fog ez Semmi veszedelmet okzni
Söt inkább azornal egészségreis jótévőleg fog munkálni
Azoh Tartományokban, hol az Orvosi fel vigyázás volta
képpen sem áll, és az életet káthatosan védi, ezen uton
nem hat késtény katarot köze pozitívok a Cholera be-
ségéj, hanem, talám egész ragadványa ki irtodik 29
Oh darvittó s. nyhánnyagos utmutatásor után melyeket
példával bizgitta többel között ama felejtethetlen em

Hasszas Mulassig Nro 15. 1831 20. Augusti

Cholera terméke s. Orvoslása

Ugy Soltan és Soltan iratuk már e rémítő nyavalya Orvoslásáról
hogy majd majd bele fordul a cholera, és a Soltanok kapkodás kör
ben az igaz modot el öltve, az el remült kemvedő, vesély kórta
ba meritti magát. Mi kézfűntől örömeft átallyában halgat
nánk erről, és az Orvos Urakra biznánk az egész dolgot, de
hogy a már adatkalan kívül még a következendőt el mond
juk. Sürgetnek némely Környülállások Dr. Leo kinek
jovallatát a levált fogdosavas bátrag l: Magisterium
bis muthi: 1) adás iránt fő kánni uszóg levelünkben
mies meg említettük, mely Orvos kérvől Dr. Hufeland
ki kéréskednek emmel emberi kéretetéről? - a maga sze
gények patikájában, a Magyar fordittásban lap 18. azt mon
dja hogy 66 ft gyomor görstben Semmivel ki nem potolha
zo Specificum 99 Emlit ettünk réa példát Nms Somogy
Vgyéből 122 ft uszóg Levelünkben hogy helyén és idejében
adva, a halál tortából ragadva vörp a kéreusfélént, és
mégis oh fűdolum méreget kiáltva a bal veletetés, Nem,
mérget adatni Senti Sem rendelt, és kájan, s. ispentelen
az a ki ezt állította; hanem ártalmosa lehetet, a másut
jól sévő Sze, a tudatlan kezét között, ha az vagy nem fűt
szeg idején, vagy pedig mérték felett adtat, valamint az
salmassá lehet kékítése, s. tartása abtalis. Ugyan azert
Dr. Leo is el sér elobbeni gyogyittása modjától, és azt mon
dja: hogy a Cholera nyavalya Semmifem egyéb mint modo

23
Soltan Nethas Verhas. - modifizerte rheumatische
Diarrhoe. - Ezt ha mindjárt samodifanál kezdeteben el
tudja üzni a beteg, úgy Soltan Sem jönet utánna ammat ré
mittő következőjei a gyomor görst, az egész kéreus meg hűve
güleje s. a. t. mellyel az el kezülhetetlen halalt hűdgyál
magattal. Előterjesztését ezen Szavattal zárja: "Ha a
Verhas jelenti magát felűdjék le a beteg mindjárt ammat
elfő mutatkozásakor, igyér ammel több bözsa Herbatét mele
gen, mind addig míg izzadgag nem következik; továbbis tartsa
magát a beteg 10-12 óráig izzadásban. Ha a Verhas kasszi
korásoddal vagon együtt, meley mustar magos Kovászt borít
son egész derekára. Jo a betegséj künese utánis még
egy két nap az ágban maradni, s. minden este darab
deig örizni magát a meg hűttéftől jobban mint egyebkor
abár nitok. Minden a ki ezen bánás modot követi, ment a
Cholera öldölésétől. - Talán Soltan kiz gát az epés-a
vagyeres Verhasban kemvednek biliösen hémorrhoida
lischen Diarrhoe, el foghat tantorittatni ezen általla
nos jovallat által, és ágban felűve izzadási fogják me
gokat, de ezeknélsem fog ez Semmi veszedelmet okozni
Sőt inkább azokat egészségreis jótévőleg fog munkálni
Azoh Tartományokban, hol az Orvosi fel vigyazás Volta
képpen sem áll, és az életet katarosan védi, ezen uton
nem gát késtény katarot köze porittodik a Cholera be
sejsej, hanem, talán egész rogyadványa ki irtodik 99
Ugy datokitto s. nyidvánnyagos utuntatásor után melyeket
példával biznyitta többek közt ama felejthetetlen em

Hassnias Mulassig Nro 15. 1831 20te Augusti

Cholera terméke s. Orvoslása

Ohy Solan és Solat iratuk már erántitott nyaralya Orvoslásáról
hogy majd majd bele fázad a cholera, és a Solfélé lapodás kör
ben a igaz modot el véve, az el remült kemvédő, veséjé tortia
ba meritti magát. Mi ráfrühvöl örömeft átallyában halgat
nark erőt, és a Orvos Urakra bizniant az egész dolgot, de
hogy a már adatkalan kívül még a következőt el mond
juk. Süngetnek némely Környülállások Dr. Leo kinek
jovallatát a levált fogrosavas bátrag 1: Magisterium
bismuthi: 1 adas irant. 10te Kánni vjag levelünkben
mies meg említettük, mely Orvos kérről Dr. Hufeland
ki kéréskednek ennek emberi peretetését? - a maga sze
gények politikájában, a Magyar fordittásban lap 18. azt mon
ja hogy 66 A gyomor görstben. Semmivel ki nem potolka
10 Specificum 99 Említettünk xea példát Nms Somogy
Vjagból 12te vjag Levelünkben hogy helyen és idejében
adva, a halál tortából ragada vjaga a kexensfőlent, és
mágis ok fujdalan méregek hiáltya a bal veledes, Nem,
mérget adalmi Senti Sem rendelt, és kajan, s. isprentelen
az a ki ezt állittya; hanem ártalmassá lehetet, a másut
jól révi kex, a tudatlan kexet közt, ha az vagy nem fél
Lig idején, vagy pedig mérték felett adtal, valamint ár
talmassá lehet kékittése, s. tartása által. Ugyan azert
Dr. Leo is el sér elobbem gyogittása modjától, is azt mon
ja: hogy a Cholera nyaralya Semmifem egyéb mint modo

23
Sittott Nathias Verhas. - modificierte rheumatische
Diarrhoe. - Ezt ha mindjárt támadásánál kezdésben el
tudja izni a beteg, egy Sola Sem jönel utánna annak ré
mittő következősei a gyomor görst, az egész kexet meg híd
güleje s. a. t. melyet az el kexülhetetlen halalt hűdgyát
magaltal. Előterjesztést ezen Szavattal Zárja: 66 Ha a
Verhas jelenti magát felűdjék le a beteg mindjárt annak
elfő mutatkozásakor, igyér minél több böza Herbatét melet
gen, mind addig míg izadtság nem következik; továbbis tartsa
magát a beteg 10-12 óráig izradásban. Ha a Verhas kasszi
korásotnál vagyon együt, mely mustár magos Kovást boris
yon egész derekára. Jo a betegséj künese utánis meg
egy két nap az ágban maradni, s. minden esetre darab
deig örizni magát a meg hűttéftől jobban mint egyebkor
átar mitor. Minden a ki ezen bánás modot követi, ment a
Cholera öldölésétől. - Totám Solan kék gát az epis-a
vanyeres Verhasban Szewednek bitiósen hámoerkhida
lischen Diarrhoe, el fogna k tantorittatin ezen általla
nos jovallat által, is ágban felűve izektani fogják ma
gát, de ezermesem fog ez Semmi vespedelmet okozni
Söt inkább azornal egészségreis jótévőleg fog munkálni
Azoh Tartományokban, hol az Orvosi fel vjagazás Volta
képpen Sem áll, és az életet kashatosan védi, ezen uton
nem gát késtény katarot köze porittodik a Cholera be
regféj, hanem, talán egész ragadvány a ki iratodik 99
Ohy batokitto s. vjagvanyagos utunkatásor után melyeket
példával bizagitta többel közt ama felejtethetelen em

Hannas Mulungu Nro 15. 1851 20. Augusti

Cholera termékeze s. Orvaslása

Ob. lokan isolat indub már eránti nyaralya Orvaslása
hogy majd majd bele ferdő a cholera, és a -tól felé lapudás kün-
ben az igaz modot el öltve, az el veműle ferdő, veséjé tudá-
ba merítte magát. Mi ráfűntől örömsz állaljánban halgat
niak evöl, és az Orvos Urakra biznaut az egész dolgot, de
hogy a már adatkalan kívül még a következendőt el mond-
juk. Sürgetnek némely Környülállások Dr. Leo kinek
jovallatát a levált fogtosaas bátrag li. Magisterium
bismuthi: 1 adas iránt 10 kánni vjfy levelünkben
mies meg említettük, mely Orvas kérvöl Dr. Hufeland
li kéréskednek emel emberi pereteteröl? - a maga sa-
gények palitájában, s Magyar fordittásban lap 18. azt mon-
ja hogy 66 ft gyomor görőben. Semmivel li nem potalka
10 Specificum 25 Emlitettünk reá példát Nms Somogy
Vgyéböl 12 d vjfy levelünkben hogy hehen és idejében
adva, a halál tortából ragada vjfy a kex emfettent, és
mégis ch fájdalom méreget hiáltya a bal veletedes, Nem,
mérget adalmi Senti Sem rendelt, és raján, s iszentelen
az a li ezt állittya; hanem ártalmassá lehetet, a másut
jól révő Sxer, a tudatlan kesel között, ha az vagy nem fül-
lyé idején, vagy padig mértét felatt adtal, valamint ar-
talmassá lehet képzitése, s tartása által. Ugyan azert
Dr. Leo is el tér elobbeni gyógyitása módjától, és azt mon-
ja: hogy a Cholera nyaralya Semmisen egyéb mint mód

25
litott Nérhas Verhas. - modificierte rheumatische
Diarrhoe. - Ezt ha mindjárt támosdjanak kezdésben el-
térja üzni a beteg, úgy Soka Sem jönd utánna annak és
mélő következők a gyomor görő, az egész kexet megkise-
gítse s. a. t. melyet az el kexitettelen halál kövődjét
magatkal. Előterjéket ezen Szavakkal zárja: "Ha a
Verhas jelenti magát felindjék lea beteg mindjárt annak
elő mutakozásakor, ígyk minél több bözö Herbatet vele-
gen, mind addig míg iradály nem következik; tovább tartsa
magát a beteg 10-12 óráig iradályban. Ha a Verhas kexi-
kérésből vagyon együt, mely mustar nagy koxat borit
son egész dectára. Is a betegséj künese utánis meg
egy két nap az ágban maradni, s minden este darab
ideig örizni magát a meg hiüttéfiöl jobban mint egyébkor
arák mitox. Minden a li ezen bánás modot követi, ment a
Cholera öldölését. - Totán Soka kixt az epis-a
vanyeres Verhasban Szemvednek bitiosen kámorokida-
lischen Diarrhoe, el fogal tantorittatni ezen általi-
nos jorallat által, és ágban felüve iradályi fogját na-
gokat, de ezeknélsem fog ez Semmi veszedelmet okozni
Söt inkább aznal egészségreis jötévőleg fog mutatni
Azob Tartományokban. hol az Orvosi fel vigyázás Volta
képpen Sem áll, és az életet kashatolán védi, ezen uton
nem hat kétféle katarot közé porittodit a Cholera ke-
regféj, hanem, talán egész ragadálynya li iradály 29
Sly barokitto s. nyilvanyagos utmutatások után mehelet
példával bizonyitja többel közett ama feljokottelen am

der baris Tiszt Morvai János 12^{ik} számú vizsgálati
relatív mellé adott oldókönyvben és mégis halál a Cho-
lerában! Valmerőt is a megváltozott adatokból várják
ezt, aki a betegnek hatalmas kavarral mondta: Kely fel és
járj. - Vagy talán igazságok el hagyattak? Oh ember
vel! megértek a kiferesedő társaitak legyillésére, mi-
don azokon segítettetek bizonyosan magokat javát segít-
tetétek elő. Legnagyobb figyelmet fordítsanak a bete-
gekkel bántó keserűségekre, mert egyedül a
kegyelmezősége az, mely azokat meg menti: tiszta
kávát ruhát adni rájuk el ne mulassák.

Hogy az embert meg ne jője ezen nyavalya Lemberg-
ben hűvös fogással a gomrokban sokan 12 hüvelyk
nyi hófű és hat hüvelyknyi fekete bőrt övet fehér
gyantával - Föhrenharz - levele azon részen mely a
mezitelen részre kötött; azontúl reggelente
2-3 csep perzsa olajat - Kamillenökt - veszél be lágy
melegvízben. Adni a kék Cholera betegség bánt-
nak 3 csep, máskorak kétszer elégseges. A perzsa
olajat előbb leuttorral törni össze az ember hogy víz-
zel elegyítse. - A Danzigi Izgatófogás különö-
sen kilya a földnépnek a Savanyút, azok közöt
nevezetesen az éretlen gyümölcsöt, mindenféle Sa-
lata nemeket; a hideg italt, kiváltképpen akkor
mindör a test fel van meleyedve, kilya az ivo - Dus-
sermülek - és kővir séj italt, minthogy az esetek

a nyavalya elő menetelés nagyon elá legyillik. 25

A mi béműndet leg inkább Judatkozásra indít
ezen dolgban az, hogy ilyen világ perze kegyelmezősége
pajnah el hármítására, még Jeholt Sem támadt Rum-
ford, aki az ételen dolgában kütörtlőse kegyelme-
nek olfo, mégis illendő tartására gondoskodott val-
na, Rumford megmutatta azt, hogy egy keménynek
a jó tartása nem kerül egy jó garasba. Enyi pedig
még hat felül a leg kegyelmezősége köz-
tegelelem re

A Cholera beütven ^{Jul 25-én} Tíz Dabulnarcis az oda-
való Pap J. J. Morvai János ne magától ki gon-
dolt orvoslása módja által 120 beteg közül 98 meg-
gyógyult. De a meg halat közül 3. nem orvosolható
t: itlik előbb belé eset vala, a többiek rész perent sür-
hetetlen gyermekét és gondatlan Anyját mellől
kultak meg, rész perent profogadatan öröget. Kínnek
legjobb oka volt haláluknak a gondoskeletlenység mi-
don a beteget ki tártározni engedték, és kérésre
vizet nyújtattak sőt még jegetis.

Mi annak idejében azon tiszta Pap ne orvoslása
módját ajánlathis vala, a mely mód akkor elye-
dendő is vala a még nem esmért gonosz ellen, ha-
nem az olta több nagy tapasztalásu Orvos neket for-
gotodván a beteget körül kék ipre vételeit et hoz

zánk be küldötték, kik között egyesem Sécshint megy ta-
lám ha a másolat el halgathatós és fak a Szám-
boroski Jakab Urak, Ter: Zala Vármegyé egyik
rendes Orvosaét ki valaképpen következendő képpen
adjuk elé az emberiség javára:

Egy Szó a Gyakorta Orvos Urakhoz az Epe-
mirigynek igazi megy itellése, és Orvoslá-
sá iránt kéendő egyetértés végett:

Az Epe mirigy nyavalyja ki ütését a levegő vízben
tagfajmab, úgy mint ezen eptendőben 'abrályában az
időnek hertelen majd meleyre és járara, majd ki
deyre és nedvekre volt változómab, veggeli és eszé-
li orokban unallódott kövöknék, melyek a megy rom-
latt levegőben büdös szagot hintettek el — nem pe-
dig a hozzá érés, elragadás, vagy közösüljnek lehet
tulajdonítani; mert a fokatlan levegő változásai
az ember egészséjének méreg és ellenjéji voltak —
Azért javarányosan a változó, és epehidregelelésor, hasme-
nések ezen, sőt ennek előtte már két eptendőben elő-
ve erőt vettek és el hatalmaztak — Azon feljül az il-
jen nyavalyákat táplállyuk a helybeli okok: jelesen a
közél lévő vizet, alu sók, és Helyeknek, Uraknak és Há-
zaknak tisztátalanágai, a tisztátalan és megy romlott
vizet való élés, a früljéges tápláló cseleketnek fogyatho

27
Zala, vagy azolnak belső rosz minéműjége — Valamint tehát
ezen elő fámlalt okból az ember az epe mirigy nyavalyá-
tól könnyen megy lepetik, úgy megy könnyebben s. bizonyosab-
ban lepettetnek megy kölle az észeteny, indulatos, erődegyü,
féltékeny, nyuggedett szívűek, göcsfös nyavalyában simlódó
el erőtlenedettek, véregeket, buja életűek, és az öreget in-
kább, mint a fiatalat, és egyéb erős alkalmanyuak, de itt min-
den botránkhozatásnak el távoztatása végett megy jegeve
hogy a külfő kim lehet igen gyakran halard, és nem az az övög-
aki igen jól eptendőt illt szerentésen, és nem az az erős
akinek erőce arra mutat, és nem is ezeket j edzetők
ki a halál magának; hanem

Az előbbieket kéreint kik az élés módja, vagy más félek
miatt hibába leveredtek, vagy magukat megy hűtött embe-
rek az Epe mirigy nyavalyától leginkább eszéli orokban
egy kére megy támodtatván bé esett ábrázatot mutatnak
gyenge rekedett hangu szavat ejtenek, az Ornak kárnyai
vízre húzódnak, az érverés igen gyenge, a szagot végző
vérei ki hűlnék, és nagy jajgatásot közt göcsfösnek, el
sőt az előbb bé vett ételket, utobb vizes fejer matéri-
át hany nak ki, és a hasmenetelis fejer vizes matériát
foglat magában. — Ahol az ilyen betegel semmiféle or-
vaszó kérevel, belső és külfő meleyjéget kéreztökkel, izzá-
dásra nem hozatathatnak, az ábrázot és az egyéb rosz kévükné-
köz, a kérenek bé esnek, fel fordulnak, a szagot jegeesen

hidegülnék, és leg nagyobb jaggatások, és korongatások közt
a göcsök jobban jobban nevelkednek hideg liparotgás
sal, tárogalatt, és sajtelőzött kájjal a beteg haláltani
kés. — Ez a valóságos Eperixigy ötvöllo nyavallya
le futásának képe.

Ellentéző esetben a hol a hebetlen, és nyomban való
legidőse az ilyen beteget ér, előben természetes, an
nakutánna pedig hideglelési forróság következik, —
és ezen forróság átallyában, az egész testet erős izzadással
borítja el, s. imen az eperixigy nyavallya vagy töstént
való gyógyulásra, és egészségre, vagy pedig más nyaval
jára, t. i. huzmáso és változó hideglelésekre mégyen
által, néha pedig a hasmenés továbbis mégy tart.

A nyavallya valóságos le irásából mégy bizonyodott
tapasztalásból hozzá li tehát Dr. Stamborszki Ur
hogy ezen nyavallya hideg halál febris intermittens
algida perniciosa mely az el gyengültetnek, és az örö
getnek leg inkább kötött halálos temni

Ezen betegség gyógyításában a következő orvos
segítségül ezt a töstör készlet Orvos Ur az adozó nép kö
zött, és ezen percek perentés kimenetellel gatorollja:

Rp. Spir. dist. Sulph. ℥j.

Rel. castor.

Laud. Liquid Sydenh. aa ℥ij.

M. D. usui S. R. 15. 20. Heppet a hányás mégy
küzéféig a kornak mekkorajára néve, minden per

29
taly Orában illatos herbathéval a betegnek be tellesít
adni — A hányás mégy küzése után pedig, minden Ora
ban kell a beteggel ezen Heppetet olyan formán mind
addig miglen az álmom nem következék adni, el alud
van a beteg, bétével hagyaték, a maga önkényes fel
bredéséig és annak utánna minden második Orában
addig miglen a hasmenés mégy künik, kell az Orvosság
gal való élés folytatni

A hol pedig már ezen Eperixigy nyavallya a fel
jetti mód perent más nyavallyára által mégyen, a nyaval
jának minéműségéhez, és nemekésképpelt kell a beteget
gyógyítani.

Az is pedig a Göcsöket illeti, melyek ezen nyavallyát
kísérik, és a tagoknak végeim leginkább pedig az Inkásán
iparkodnak erőt venni, a következő dörögölésre szolgáló
meley per rendelkezék ellenek:

Rp. Spir. Vini Campul. ℥ij.

Ammonia. par. liquid ℥ij.

M. D. S. kenésre való

A nyavallya kezdetén a lábot alá mulhatatlannal és
nyomban, meley teyla vagy akár mi más is a mi mele
get perent kétélik. — a gyomor és a mely fel meleyit
tetett katarokkal, és átallyában az egész test jól be tartak
tatik, mind addig mig nem az, izzadással hozatobik

25

ACADEMIA R. S. ROMANIA
BIBLIOTECA
FILIALA CLUJ

ACADEMIA R.S.R.
FILIALA CLUJ-NAPOCA
BIBLIOTECA
Nr. Ms. U. 518 / D. 1975.